

شرح

آیین دادرسی مدنی ایران

دکتر عای‌یار ارشدی

مؤسسه مطالعات و خدمات حقوقی
عدالت آراء

عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

۱۳۹۳

سر شناسنامه	: ارشدی ، علی یار ، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: شرح آیین دادرسی مدنی ایران / نویسنده علی یار ارشدی
مشخصات نشر	: تهران : انتشارات صداقت ، ۱۳۹۳ .
مشخصات ظاهری	: ۶۱۵ صفحه
شابک	: ۷-۰۷ - ۷۶۹۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه : ص ۶۱۵
موضوع	: آیین دادرسی (حقوق) - ایران
شناسه فزوده	: مؤسسه مطالعات و خدمات حقوقی عدالت آراء
شماره کتابخانه ملی	: ۳۷۸۱۱۳۴

انتشارات صداقت

میدان انقلاب ، خیابان ۱۲ فروردین ، پاساژ ۱۲ فروردین ، واحد ۶

تلفن : ۶۶۴۶۰۱۲۹

شرح آیین دادرسی مدنی ایران

دکتر علی یار ارشدی

چاپ اول - ۱۳۹۳

شمارگان : ۶۰۰۰

تایپ و تصحیح : بهاره ...

طرح روی جلد : دکتر مهدی ...

چاپ : صداقت

صفاحی : صداقت

قیمت : ۲۵۰۰۰ تومان

شابک : ۷-۰۷ - ۷۶۹۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978-600-7694-07-7

مقدمه :

«آیین دادرسی مدنی» از مهمترین دروس دانشجویان حقوق می باشد که تسلط بر قواعد و پیچیدگی های آن ، لازمه تصدی امر قضاء و همچنین اشتغال به حرفه وکالت می باشد .

مهارت و دقت در بکارگیری این مقررات ، به احیاء حقوق اشخاص در محاکم دادگستری منجر گردیده و عدم توجه دقیق به آن ، محتملاً به نتایج نامطلوبی منجر خواهد گردید .

اهمیت این مقررات و نقش آن در تحقق عدالت قضائی ، ایجاب می نماید که هرگونه اصلاح و یا تنظیم و تصویب مقررات جدید در حوزه آیین دادرسی ، بصورت کاملاً حرفه ای و با بهره گیری از اساتید این دانش صورت پذیرفته که در غیر اینصورت ، شاهد نتایج ناخوش آیندی خواهیم بود که مقدمات ظهور این نتایج، هم اینک نظام قضاء کشور را به چالش کشیده و ناتوانی در حل آن ، معضل بزرگ بی اعتمادی عمومی به دستگاه قضاء را در پی خواهد داشت .

از سوی دیگر تجربه سال ها تدریس آیین دادرسی ، این حقیقت را آشکار ساخته است که منبع درسی دانشجویان دوره کارشناسی حقوق ، باید متفاوت از سایر منابع علمی باشد که مورد نیاز دانشجویان دوره های کارشناسی ارشد و دکتری می باشد .

دانشجویان دوره کارشناسی ، جوانانی هستند که بدون آشنایی با مفاهیم حقوقی و از دبیرستان ، مستقیماً وارد دانشگاه شده و نیازمند منابعی می باشند که به زبان ساده و با پرهیز از طرح مسائل غامض و پیچیده حقوقی ، به شرح و تفسیر قواعد حقوقی پرداخته باشد .

تدوین این کتاب با همین هدف صورت گرفته است و لذا مخاطبین اصلی آن دانشجویان دوره کارشناسی حقوق می باشند .

از طرف دیگر نمی توان از نظریات اداره حقوقی قوه قضائیه که بطور مستمر و با استعلام مراجع مختلف ، صادر گردیده و همچنین از آراء وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور که عهده دار جلوگیری از بروز تفسیرهای متفاوت از متون حقوقی در محاکم قضائی می باشد ، غافل گردید زیرا نظریات و آراء مذکور، تجلی بخش چگونگی برداشت و تفسیر قواعد حقوقی توسط صاحب منصبان قضائی و حقوقی کشور می باشد .

خداوند متعال را شاکرم که توفیق اتمام این کتاب در شب سی و ششمین سالگرد پیرمردی انقلاب اسلامی را به این بنده داده و بهمین لحاظ ثواب معنوی آن را تقدیم به شهداء و رانقدر و جانبازان بزرگوار انقلاب اسلامی می نمایم که تحقق قسط و عدل هدیه ماندس آنان بوده است .

در پایان از خوانندگان محترم تقاضا دارم که نقائص کتاب و یا نظریات تکمیلی خود را جهت بهره برداری در اختیار نویسنده قرار داده تا انشاءالله در چاپ های بعدی مورد امعان نظر قرار گیرند .

تهران - ۲۱ بهمن ۱۳۹۳

علی یار ارشدی

فهرست اختصاری

علائم اختصاری

فهرست تفصیلی کتاب

مقدمات بحث.....	۱
بخش اول : شرایط طرح دعوا در محاکم حقوقی.....	۲۹
بخش دوم : شرایط تقدیم دادخواست و رفع نقص آن.....	۳۵
بخش سوم: ابلاغ دادخواست.....	۵۹
بخش چهارم: صلاحیت محاکم دادگستری.....	۷۶
بخش پنجم: اختلاف در صلاحیت دادگاه و چگونگی حل آن.....	۱۲۲
بخش ششم : دادرسی.....	۱۳۲
بخش هفتم : دادرسی فروری.....	۲۲۶
بخش هشتم: تصمیمات و دستورات دادرسی.....	۲۴۴
بخش نهم: اعتراض به آراء صادره.....	۳۶۹
بخش دهم : طواری دادرسی.....	۴۸۶
بخش یازدهم: اعتراض شخص ثالث.....	۵۱۵
بخش دوازدهم : داوری.....	۵۲۸
بخش سیزدهم : تصرف عدوانی ، ممانعت از حق و مزاحمت.....	۵۹۳
فهرست منابع.....	۶۱۴

علائم اختصاری :

ق . ا . ا = قانون اساسی ایران

ق . ا . ا . م - قانون اجرای احکام مدنی

ق . ا . ح = قانون امور حسبی

ق . ا . د . ک = قانون آئین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری

ق . ا . د . م = قانون آئین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی

ق . م . ا . = قانون مجازات اسلامی

ق . م = قانون مدنی

ج - جلد

ص = صفحه

فهرست تفصیلی کتاب

مقدمات بحث	۱
۱- تعریف آیین دادرسی مدنی	۱
۲- احقاق حق	۱
۳- سابقه تاریخی موضوع	۲
۴- دعاوی مدنی در دادگاه کیفری	۴
۵- آیین دادرسی اداری	۶
۶- آیین دادرسی و سایر مراجع	۶
۷- فواید رأی مقررات آیین دادرسی	۷
۸- آیین دادرسی، روش غیر انحصاری در احقاق حقوق	۸
۹- طرق میراثی، هیاهای حقوق و یا حل و فصل دعوی	۹
۱۰- محتوای آیین دادرسی مدنی	۱۰
۱۱- اصول حاکم بر نظام دادرسی در ایران	۱۰
بخش اول: شرایط طرح دعاوی در محاکم حقوقی	۲۹
۱- وجود حق منجز	۲۹
۲- طرح دعا توسط ذینفع	۳۰
۳- مشروعیت خواسته دعوی	۳۱
۴- طرح دعا با تقدیم دادخواست	۳۲
بخش دوم: شرایط تقدیم دادخواست و رفع نقص آن	۳۵
مقدمه	۳۵
اول: چگونگی و شرایط تقدیم دادخواست	۳۶
دوم: عدم رعایت شرایط مقرر در قانون جهت تقدیم دادخواست	۴۴
سوم: اثرات تقدیم دادخواست صحیح	۴۷
بخش سوم: ابلاغ دادخواست	۵۹
مقدمه	۵۹
۱- اداره ابلاغ	۶۱
۲- انواع ابلاغ	۶۴

۶۶ ۳ - عدم صحت نشانی خوانده توسط خواهان

۷۰ ۴ - ابلاغ به خوانندگان غیر محصور

۷۰ ۵ - ابلاغ به اشخاص زندانی

۷۰ ۶ - ابلاغ به اشخاص حقوقی

۷۲ ۷ - تغییر محل اقامتگاه

۷۳ ۸ - ابلاغ به اقامتگاه انتخابی

۷۴ ۹ - احراز دادگاه مبنی بر ابلاغ مخاطب از اوراق دعوا

بخش چهارم: صلاحیت محاکم دادگستری

۷۶ مقدمه

۷۷ ۱ - صلاحیت ذاتی

۸۵ تبصره - عرف، رسوم عامی و اختصاصی

محاکم عمومی حقوقی - دادرها و محاکم عمومی جزایی - دادرها و دادگاههای

انقلاب - دادرها - دادگاه نظامی - دادرها و دادگاه ویژه روحانیت - دادگاه خانواده

۹۵ ۲ - صلاحیت نسبی

۱۰۱ ۳ - صلاحیت محلی

۱۰۲ ۴ - ملاک ها و معیارهای تعیین صلاحیت محلی

بخش پنجم: اختلاف در صلاحیت دادگاه و پیگیری حل آن

۱۲۲ مقدمه

۱۲۳ توجه به چند نکته

۱۲۳ ۱ - فقدان صلاحیت ذاتی و محلی

۱۲۴ ۲ - ایراد خواننده

۱۲۶ ۳ - صدور قرار عدم صلاحیت

۱۲۷ ۴ - اختلاف دو دادگاه در دو حوزه قضایی

۱۲۸ ۵ - حضور دیوان عالی کشور در حل اختلاف

۱۳۰ ۶ - لازم الاتباع بودن نظر مرجع عالی

۱۳۰ ۷ - اختلاف بین دیوان و دادگاه تجدیدنظر

۱۳۱ ۸ - نقض رأی در دیوان

بخش هشتم : دادرسی ۱۳۲

مقدمه ۱۳۲

الف : حقوق و تکالیف مشترک طرفین دعوا ۱۳۵

ب : حقوق و تکالیف خواهان ۱۳۹

ج : حقوق و تکالیف خوانده ۱۴۱

د : حقوق و تکالیف دادگاه ۱۴۲

ه : رسیدگی به دلایل توسط دادگاه ۱۵۵

۱ مقدمه ۱۵۵

۲ قرار ۱۶۴

۱ سند ۱۶۶

۴ پیاد ۱۷۹

۵ معاینه محلی و تحقیقات محلی ۱۹۲

۶ کارشناسی ۱۹۷

۷ سوگند ۲۰۸

بخش هفتم : دادرسی فوری ۲۲۶

مقدمه ۲۲۶

۱ عدم صدور حکم ۲۲۷

۲ درخواست کتبی و یا شفاهی ۲۲۹

۳ تقدیم دادخواست ۲۲۹

۴ درخواست در روز تعطیل ۲۳۰

۵ دادگاه صالح ۲۳۰

۶- دادگاه دیگر ۲۳۱

۷- هزینه دادرسی ۲۳۱

۸- تعیین و یا عدم تعیین وقت دادرسی ۲۳۲

۹- محتوای دستور موقت ۲۳۳

۱۰ اخذ تأمین ۲۳۴

۱۱- رفع اثر از دستور موقت ۲۳۶

۲۳۶	۱۲ لغو دستور موقت.....
۲۳۷	۱۳ تأیید رئیس حوزه قضائی.....
۲۳۹	۱۴- لزوم تقدیم دادخواست اصلی.....
۲۴۰	۱۵- جبران خسارات.....
۲۴۱	۱۶ تجدیدنظرخواهی.....
۲۴۱	۱۷ ورود شخص ثالث.....

بخش هشتم: تصمیمات و دستورات دادگاه..... ۲۴۴

۲۴۴	قسمت اول : تصمیمات و دستورات اداری.....
۲۴۴	مقدمه.....
۲۴۵	۱- فور تصمیم وقت دادرسی.....
۲۴۵	۲- اصلاح عدم حضور تکمیل.....
۲۴۶	۳- دستور انشمار آیه.....
۲۴۷	۴ اعلام تخلف.....
۲۴۷	۵- تأخیر جلسه دادرسی.....
۲۴۷	۶- تعیین نزدیک ترین وقت رسیدگی.....
۲۴۸	۷- دستور اخراج اشخاص از دادگاه.....
۲۴۸	۸- دستور ارسال رونوشت اسناد.....
۲۴۹	۹- مطالبه پرونده کیفری یا مدنی از شعب دیگر.....
۲۴۹	۱۰- وصول حق الزحمه کارشناسی.....
۲۵۱	۱۱- سایر دستورات.....

قسمت دوم : تصمیمات و دستورات قضایی..... ۲۵۱

۲۵۱	مقدمه.....
۲۵۵	فصل اول : انواع قرارها در ق.ا.د.م.....
۲۵۵	الف - قرارهای مقدماتی (اعدادی).....
۲۵۷	ب : قرارهای نهایی (قاطع دعوا).....
۲۵۸	۱ قرار رد دعوا.....
۲۶۱	۲ قرار ابطال دادخواست.....

۲۶۵	۳- قرار سقوط دعوا
۲۶۸	۴ قرار رد دادخواست
۲۷۲	۵ قرار توقیف دادرسی
۲۷۵	۶ قرار امتناع از رسیدگی
۲۷۷	۷ قرار عدم صلاحیت
۲۷۹	۸ قرار تأمین دلیل
۲۸۲	۹ قرار قبول و یا رد تأمین خواسته
۲۹۷	۱۰ قرار رفع تأمین خواسته
۲۹۹	۱۱ قرار دستور موقت ، رفع و لغو دستور موقت
۳۰۵	۱۲ قرار معاینه محل و تحقیق محلی
۳۰۸	۱۳ قرار ارجاع امر به کارشناس و قرار تکمیل کارشناسی
۳۱۸	۱۴ قرار بیان سوگند
۳۲۵	۱۵- قرار عدم اهلیت دعوا
۳۲۹	۱۶ قرار اناطا
۳۳۱	۱۷ سایر قرار
۳۳۳	فصل دوم : تدابیر احتیاطی
۳۳۳	۱ دستور موقت
۳۳۳	۲ تأمین خواسته
۳۳۶	۳ تأمین اتباع بیگانه
۳۳۷	۴ ایراد دعوی واهی
۳۳۹	۵ اجرای موقت احکام
۳۴۳	فصل سوم : معرفی حکم و انواع آن
۳۴۳	الف : معرفی و توصیف حکم
۳۴۶	ب : انواع حکم
۳۴۶	۱ احکام ترافعی و حسبی
۳۴۷	۲ احکام حضوری و غیابی
۳۵۰	۳ احکام قطعی (نهایی) و غیر قطعی
۳۵۲	۴ احکام موجد حق و احکام کاشف حق

۳۵۴	فصل چهارم : آثار احکام.....
۳۵۴	۱ - قاعده فراغ دادرسی.....
۳۵۷	۲ - اعتبار قضیه محکوم بها.....
۳۵۸	الف - وجود حکم قطعی.....
۳۶۰	ب - وحدت اشخاص و طرفین دعوا.....
۳۶۱	ج - وحدت موضوع (خواسته).....
۳۶۲	د - وحدت سبب و علت دعوا.....
۳۶۴	۳ - قدرت اجرایی حکم.....
۳۶۸	۴ - ابلاغ حکم به طرفین دعوا.....
۳۶۹	<u>بخش نهم : اعتبار آن به آراء صادره.....</u>
۳۶۹	مقدمه.....
۳۷۴	فصل اول : تجدیدنظرخواهی از آراء شورا های حل اختلاف.....
۳۷۸	فصل دوم : تجدیدنظرخواهی از آراء محاکم عمومی حقوقی.....
۳۷۸	۱-۲ : احکام تابل تجدیدنظر.....
۳۷۸	۲-۲ : اشخاص واجد شرایط برای تجدیدنظرخواهی.....
۳۸۱	۲-۳ : جهات تجدیدنظر.....
۳۹۱	۲-۴ : نقض رأی صادره در مراجع تجدیدنظر.....
۳۹۶	۲-۵ : تائید رأی صادره و اصلاح آن در مراجع تجدیدنظر.....
۴۰۰	۲-۶ : احکام غیر قابل تجدیدنظر.....
۴۰۵	فصل سوم : فرجام خواهی.....
۴۰۹	۱-۳ : احکام قبل فرجام خواهی.....
۴۱۲	۲-۳ : قرارهای قابل فرجام.....
۴۱۶	۳-۳ : احکام غیر قابل فرجام.....
۴۲۰	۳-۴ : نقض آراء در دیوان عالی کشور.....
۴۳۰	۳-۵ : تکلیف اجرای حکم فرجام خواسته.....
۴۳۴	۳-۶ : شرایط آغاز و سیر دادرسی در دیوان عالی کشور.....
۴۳۹	۳-۷ : نقض رأی در دیوان عالی کشور.....
۴۴۰	۳-۸ : وظایف دادگاه مرجوع الیه.....

۴۴۳	۳-۹ - فرجام تبعی
۴۴۳	۳-۱۰ = رأی وحدت رویه دیوان عالی کشور
۴۴۷	فصل چهارم : اعاده دادرسی
۴۴۹	۴-۱ - جهات اعاده دادرسی
۴۵۱	۴-۲ - اعاده دادرسی در مهلت مقرر
۴۵۳	۴-۳ - اعاده دادرسی اصلی و طاری
۴۵۳	۴-۴ - رسیدگی به اعاده دادرسی و صلاحیت محاکم
۴۶۰	فصل پنجم = واخواهی
۴۶۰	۵-۱ - تعریف واخواهی
۴۶۴	۵-۲ - مهلت واخواهی
۴۶۹	۵-۳ - نحوه واخواهی
۴۷۳	۵-۴ - آثار رسیدگی در مرحله واخواهی
۴۷۴	۵-۵ - شرایط اجرای حکم غیابی
۴۷۹	۵-۶ - نفوذ حکم غیابی
۴۸۳	۵-۷ - تصحیح رأی غیابی
۴۸۶	بخش دهم : طواری دادرسی
۴۸۶	مقدمه
۴۸۹	اول = دعوای اضافه خواهان
۴۹۴	دوم : دعوای تقابل خوانده
۵۰۲	سوم : دعوای جلب شخص ثالث
۵۱۰	چهارم : دعوای ورود شخص ثالث
۵۱۵	بخش یازدهم: اعتراض شخص ثالث
۵۱۵	مقدمه
۵۱۶	اول : اعتراض شخص ثالث اصلی
۵۲۰	دوم : اعتراض شخص ثالث طاری
۵۲۸	بخش دوازدهم: داوری
۵۲۸	مقدمه

فصل اول : توافق نامه داوری و اعتبار آن ۵۳۱

۱ تراضی طرفین ۵۳۱

۲ لازم و یا جایز بودن توافق نامه داوری ۵۳۱

۳ شرایط اعتبار داوری ۵۳۳

۴ فسخ یا ابطال قرارداد و تأثیر آن در داوری ۵۳۸

فصل دوم : ممنوعیت های موضوعی در ارجاع به داوری ۵۴۲

۱ دعاوی مذکور در ماده ۴۹۶ ق.آ.د.م ۵۴۲

۲ دعاوی کیفری ۵۴۵

فصل سوم : الزامات داوری ۵۴۸

۱ تعیین موضوع داوری ۵۴۸

۲ تعیین مدت داوری ۵۴۹

۳ تعیین مشخصات طرفین و داور ۵۵۱

۴ اخذ قریبی در داوری ۵۵۱

فصل چهارم : شرایط داوری و مسئولیت های او ۵۵۳

۱ شرایط داور ۵۵۳

۱-۱ انتخاب داور توسط طرفین ۵۵۳

۱-۲ محدودیت های دادگاه ۵۵۸

۲ مسئولیت های داور ۵۶۰

۲-۱ حضور در جلسات داوری ۵۶۱

۲-۲ بررسی و صدور رأی ۵۶۳

۲-۳ تدلیس و تقلب داور ۵۶۵

فصل پنجم : حضور و مداخله دادگاه در داوری ۵۶۷

۱ انتخاب داور ۵۶۷

۲ صلاحیت دادگاه در رسیدگی به پرونده ۵۷۰

۲-۱ امتناع داور معین از رسیدگی ۵۷۱

۲-۲ تراضی طرفین و یا فوت و یا حجر هر یک از طرفین ۵۷۱

۲-۳ مردود شناختن رأی داوری توسط طرفین اختلاف ۵۷۲

۲-۴ بطلان رأی داوری ۵۷۳

فصل ششم : ابطال و یا تصحیح رأی داوری ۵۷۸

۱ بی اعتباری قرارداد رجوع به داوری ۵۷۸

۲ مهلت اعتراض به رأی داوری ۵۷۹

۳ قرار رد درخواست ابطال ۵۸۰

۴ تصحیح رأی داوری ۵۸۱

فصل هفتم : اجرای رأی داوری ۵۸۲

فصل هشتم : مسائل باقیمانده ۵۸۶

۱ ماده ۴۷۷ ق.ا.د.م ۵۸۶

۲ آگاهی داور بر وقوع جرم ۵۸۶

۳ ادعای جعل در پرونده داوری ۵۸۸

۴ تکلیف داور در داوری ۵۸۹

۵ حق التعمید ۵۸۹

۶ تکلیف داوران در درخواست ارجاع به داوری ۵۹۱

بخش سیزدهم : تصرف عده ائی ، انعت از حق و مزاحمت ۵۹۳

مقدمه ۵۹۳

۱ کلیات ۵۹۴

۱-۱- عناوین مجرمانه ۵۹۴

۱-۲- نسخ قانون ۵۹۴

۱-۳- عدم لزوم اثبات مالکیت ۵۹۵

۱-۴- نظریه شورای نگهبان ۵۹۵

۱-۵- جنبه های حقوقی و کیفری ۵۹۷

۱-۶- تعاریف عناوین مورد بحث ۵۹۷

۱-۷- سبق تصرف ۵۹۹

۱-۸- اثبات مالکیت در مقابل دعاوی تصرف ۶۰۰

۱-۹- امکان حقیقی و یا حقوقی بودن خواهان ۶۰۲

۲ ضوابط خاص ۶۰۲

۲-۱- رسیدگی فوری ۶۰۳

۲-۲- امکان رسیدگی با درخواست ۶۰۳

- ۶۰۴ ۲-۳ - طرح دعوا توسط ذینفع یا اشخاص دیگر
- ۶۰۴ ۲-۴ - اجرای حکم قبل از قطعیت آن
- ۶۰۵ ۳ - سایر احکام
- ۶۰۵ ۳-۱ - اجرای فوری حکم
- ۶۰۷ ۳-۲ - اجرای حکم در اراضی زراعی و مسجتر
- ۶۰۸ ۳-۳ - مقایسه دو ماده
- ۶۱۰ ۳-۴ - اموال مشاع
- ۶۱۰ ۳-۵ - تبدیل ید امانی به غاصبه
- ۶۱۱ ۳-۶ - منصوبات در اموال غیرمنقول
- ۶۱۲ ۳ - ارائه سند
- ۶۱۳ ۸ - ورود ثالث
- ۶۱۳ ۹ - اجرای مجازات
- ۶۱۴ فهرست منابع